

TURYSTYKA KOLEJOWA JAKO SUBDYSCYPLINA TURYSTYKI INDUSTRIALNEJ

Bolesław Goranczewski, Angelina Chodorek

Politechnika Opolska Instytut Turystyki i Rekreacji

W literaturze przedmiotu, dotyczącej turystyki, kolej występuje głównie, jako środek transportu, który wykorzystywany jest przez turystów w celu dotarcia do miejsca przeznaczenia. Transport w turystyce, klasyfikowany jest w zależności od rodzaju środka transportu wykorzystanego w celach turystycznych. Na walory turystyczne regionów niewątpliwym wpływ ma dostępność komunikacyjna rozumiana, jako system połączeń między miejscem stałego zamieszkania turysty, a celem wyjazdu. Ogólny podział środków transportu wykorzystywanych do celów turystycznych przedstawia się następująco:

1. **Transport samochodowy** – najbardziej rozpowszechniony obejmujący transport indywidualny, autokarowy w ramach, którego wyróżnić można:

- komunikację regularną (kursową, rozkładową itp.),
- transport wahadłowy – sezonowy oraz
- transport okazjonalny.

2. **Transport kolejowy** – uzależniony jest on od ograniczeń infrastrukturalnych ponieważ nie wszędzie można dotrzeć koleją. W transporcie tym dominują połączenia regularne, choć istnieje możliwość zaistnienia formy okazjonalnej. W transporcie tym istnieje duże zróżnicowanie co do komfortu podróży zarówno w ujęciu jakościowym, jak i czasu jej trwania.

3. **Transport lotniczy** – w chwili obecnej dominujący szczególnie w turystyce międzynarodowej ze względu na szybkość podróżowania, komfort podróży oraz stosunkowo wysoki poziom bezpieczeństwa. W ramach transportu lotniczego, podobnie jak w przypadku transportu kolejowego, dominują połączenia regularne, przy czym na użytek turystyki realizowane są połączenia czarterowe odbywające się poza rozkładem lotów.

4. **Transport wodny** – jego znaczenie jest mniejsze niż w poprzednich rodzajach transportu i dzieli się go na żeglugę morską, żeglugę

przybrzeżną i śródlądową. Z punktu widzenia turystyki dominującymi formami są:

- żegluga wycieczkowa, promowa realizowana na statkach wycieczkowych morskich i śródlądowych (żegluga statkami śródlądowymi popularna jest w krajach Europy zachodniej poprzez dużą międzynarodową sieć szlaków wodnych),
- żegluga realizowana za pomocą indywidualnych środków transportu wodnego (morskich i śródlądowych) np. jachtów, łodzi motorowych itp.¹

Przedmiotem rozważań niniejszego podrozdziału nie jest kolej traktowana powszechnie, jako środek transportu wykorzystywany w turystyce w celu dotarcia do miejsca recepcji turystycznej, lecz jako cel turystyczny sam w sobie (atrakcja turystyczna). W tym ujęciu kolej, a więc związana z nią infrastruktura techniczna:

- szlaki kolejowe,
- tabor,
- budowle inżynieryjne i techniczne,
- dworce kolejowe itp. stanowią cel podróży turystów uprawiających tą specyficzną formę turystyki. Celem turystyki kolejowej jest także zwiedzanie krajobrazów na położonych malowniczo liniach kolejowych.

Po blisko 200 latach od momentu powstania pierwszych linii kolejowych, które wykorzystywane były między innymi do transportu osób w ciekawe turystycznie miejsca nastąpiło odwrócenie ról. Po okresie dynamicznego rozwoju motoryzacji kolej sama w sobie stała się atrakcją turystyczną. Wśród atrakcji turystyki kolejowej, w tym ujęciu wyszczególnić można:

1. Skanseny taboru kolejowego / muzea – funkcjonujące, jako obiekty muzealne w ramach, których znajdują się przedmioty infrastruktury kolejowej, zabytkowy tabor oraz inne eksponaty wykorzystywane kiedyś do obsługi ruchu kolejowego. W skansenach znajdują się głównie eksponaty nieczynne oraz czynne, które w zależności od zapotrzebowania można uruchamiać organizując przejazdy zabytkowym

¹ R. Pawlusiński, Transport w turystyce, w: W. Kurek (red) Turystyka, wyd. PWN, Warszawa 2007, s. 166

taborem np. dla zorganizowanych grup zainteresowanych turystów. Większość funkcjonujących skansenów oferuje tego typu usługi, jako główną atrakcję turystyczną.

2. Parowozownie, które podzielić można na:

- zakłady prowadzące planową obsługę pociągów – np. Wolsztyn, Chabówka (jedynie w zakresie kursowych pociągów turystycznych).
- skanseny prowadzące ekspozycję taboru oraz infrastruktury kolejowej – np. Kościerzyna, Jaworzyna Śląska.

3. Pomniki taboru kolejowego – eksponaty historycznego taboru kolejowego ustawione najczęściej w miejscach związanych z transportem kolejowym np. dworce, węzły lub inne miejsca związane z kolejnictwem.

4. Czynne i nieczynne linie kolejowe mające walory atrakcji turystycznych o charakterze unikatowym. Wśród nich wyróżnić można linie o szczególnych walorach krajobrazowych, ciekawej historycznej infrastrukturze technicznej i budowlanej.

5. Linie wąskotorowe, których w Polsce jest kilkanaście i stanowią niewątpliwą atrakcję turystyczną. Linie wąskotorowe były masowo likwidowane pod koniec XX wieku, jako przeżytek. W dniu dzisiejszym po przejściu pod jurysdykcję i na własność samorządów większość z nich została reaktywowana i prowadzone są na nich planowe, bądź okazjonalne pociągi.

6. Zabytkowe stacje i dworce kolejowe.

7. Kolej nowoczesna, superszybka, zaawansowana technologicznie, futurystyczna np. ekspresy francuskie i japońskie osiągające prędkości rzędu 300 – 400 km / h.

Terminologia turystyki industrialnej, w tym kolejowej. Poniżej przedstawione zostały podstawowe terminy określające istotę zagadnienia turystyki industrialnej.

1. **Industrializacja** (uprzemysłowienie) – zmiany społeczne, kulturowe i środowiskowe wywołane rozwojem przemysłu, rozwojem gospodarczym. Przyjmuje się, że dynamiczny rozwój industrializacji rozpoczął się w połowie XIX wieku w Europie.¹

¹ Por. Popularna Encyklopedia Powszechna, Kraków 1995, tom 7, s. 193

2. Zabytki techniki – to obiekty techniczne, które stanowią świadectwo dziedzictwa kultury technicznej, metod i technologii stosowanych w przeszłości.

3. Rewitalizacja obiektu przemysłowego – to przywrócenie funkcji technicznie i ekonomicznie zdegradowanego obszaru, bądź obiektu poprzez kompleksową modernizację, remont, stanowiące element rozwoju społecznego i gospodarczego.

4. Rewaloryzacja infrastruktury technicznej – kompleks działań konserwatorskich przywracających zabytkom przemysłowym ich dawny wygląd oraz walory techniczne i historyczne.¹

5. Zabytki turystyki kolejowej – mające wartość historyczną i poznawczą obiekty infrastruktury kolejowej oraz taboru kolejowego, zabytkowe dworce i stacje kolejowe, zabytkowe linie kolejowe oraz budowle inżynierii kolejowej.

6. Turystyka przemysłowa – to forma turystyki (rekreacji, edukacji) na dawnych lub obecnych terenach działalności gospodarczej poprzez zwiedzanie infrastruktury budowlanej i technologicznej.²

7. Planowa trakcja parowa – niestosowane już nigdzie na świecie (z wyłączeniem Parowozowni Wolsztyn w Polsce) prowadzenie planowych (rozkładowych) pociągów lokomotywami parowymi.

Zakończenie. W ramach turystyki industrialnej można wykreować wiele markowych produktów turystycznych. Odpowiednie rozpropagowanie tej formy uprawiania turystyki powinno być czynnikiem sprawczym dla powstania nowego subryнку usług turystycznych, którego beneficjentami będą entuzjaści (hobbyści, pasjonaci) oraz osoby zainteresowane zwiedzaniem miejsc stanowiących dziedzictwo kulturowe, związane z dawną i/lub obecną działalnością gospodarczą człowieka. Obszar zainteresowań turystyki industrialnej dotyczy zatem miejsc historycznych, aktualnie eksploatowanych, jak również miejsc związanych z nowymi technologiami, będącymi w fazie wdrożeniowej.

¹ Por. Popularna Encyklopedia Powszechna, Kraków 1995, tom 15, s. 142

² zagraniczne, II Konferencja Międzynarodowa Zabrze, 12-13.05.2005 r., Katowice 2005, s. 309-312

Istotną częścią turystyki industrialnej jest turystyka kolejowa traktująca kolej, jako cel turystyczny sam w sobie. Uprawianie turystyki industrialnej związane jest ze specyficznymi motywami. Ważne jest zatem podłoże socjologiczne i psychologiczne potrzeb, jakie w jej wyniku są zaspokajane. Ze względu na fakt, że turystyka industrialna jest stosunkowo młodym zjawiskiem niezbędne jest wykreowanie głównych nurtów / kierunków badań, do których zaliczyć można: inwentaryzację obiektów przemysłowych stanowiących cel turystyki; wpływ obiektów turystyki industrialnej na rozwój gospodarczy samorządów (badania mikroekonomiczne); opracowanie markowych produktów turystycznych w ramach turystyki obiektów przemysłowych (badania marketingowe), a także badanie aspektów ekologicznych turystyki industrialnej.

Literatury:

1. Dziedzictwo przemysłowe, jako atrakcyjny produkt dla turystyki i rekreacji. Doświadczenia krajowe i zagraniczne, II Konferencja Międzynarodowa Zabrze, 12-13.05.2005 r., Katowice 2005
2. Gracj J., Sankowski T., Psychologia w rekreacji i turystyce, wyd. AWF, Poznań 2001
3. Pawlusiński R., Transport w turystyce, w: W. Kurek (red) Turystyka, wyd. PWN, Warszawa 2007
4. Popularna Encyklopedia Powszechna, Kraków 1995, tom 7
5. Popularna Encyklopedia Powszechna, Kraków 1995, tom 15
6. Przeclawski K., Człowiek a turystyka. Zarys socjologii turystyki, wyd. ALBIS, Kraków 1996
7. Suprewicz Cz. J., Socjologia turystyki, wyd. WSSP, Lublin 2005
8. Winiarski R., Zdebski J., Psychologia turystyki, wyd. Akademickie i Profesjonalne, Warszawa 2008
9. http://tourlib.net/statti_ukr/melnychenko.htm